

Vill du veta mer?

---

av Mikael Cullberg och Robert Jakobsson

Havssköldpaddor

Det finns sex olika slags havssköldpaddor. De lever mest i varma hav, men vissa arter kan också ses i kallare vatten. Honorna lägger sina ägg i gropar på stranden som de täcker över. När äggen kläcks gräver sig ungarna fram och tar sig ned till vattnet, där de börjar simma direkt. Den största havssköldpadda som man har hittat drev i land död på en strand i Wales 1988. Den var nästan tre meter och vägde över 960 kilo.

Hur havssköldpaddorna navigerar i världshaven vet man inte riktigt. De tros lära sig att förstå riktningar i förhållande till vind och ytvattnets rörelser. Forskare har försökt föra iväg havssköldpaddor långt, långt bort, men de simmar tillbaka hur lätt som helst. Ingen vet hur gamla de kan bli. Många är runt 35 år innan de blir könsmogna.

Alla arter av havssköldpaddor är utrotningshotade. Det beror främst på människan. I en del länder är havssköldpaddan en delikatess som jagas och i andra länder säljs sköldarna eller äggen som souvenirer till turister. Stark belysning nära stränderna kan också få nykläckta sköldpaddsungar att vandra åt fel håll i stället för ner till vattnet. På ställen dit många turister kommer är risken att ägg som ligger nedgrävda på stranden trampas sönder. Att det är många människor där kan också hindra havssköldpaddan från att lägga sina ägg.

Plastpåsar som driver omkring i havet hotar havssköldpaddan. Den förväxlar lätt påsarna med sin naturliga föda, maneter. Plasten kan fastna i magen och göra att den svälter ihjäl. Havssköldpaddor kan också fastna i fiskeredskap eller blir påkörda av motorbåtar.¹

Sämre fångster för fiskare i Afrika

Fiskefartygen på världshaven tar upp för mycket fisk. Det gör att mängden fisk minskar och att det blir svårare att fånga fisk. Värst är det för alla de fattiga människor i Afrika och Asien som till stor del är beroende av fisk för att få tillräckligt näringsrik mat. Till stor del är det fartyg från den rika världen som fiskar ut bestånd vid utvecklingsländernas kuster. Det händer världen över, bland annat i

---

¹ Källor: Susanne Åkesson, professor Lund; Wikipedia och Illustrerad vetenskap, bild från Wikipedia.

Västafrika. De som fiskar med små båtar nära kusten kan inte konkurrera med moderna fiskebåtar. Deras familjer förlorar både mat och inkomster.

Antalet fiskare ökar i många afrikanska länder, eftersom människor söker arbete och mat. Men stora ökningen står utländska båtar för, som ofta kommer från Kina, Sydkorea, Taiwan och en del EU-länder som Spanien.

När fångsterna blir sämre, försöker många längs kusten i Västafrika att komma till Europa för att få arbete där. Det gör det för att överleva, helt enkelt, för att kunna skicka pengar till vänner och familj som är kvar i Afrika. Många använder små och dåliga båtar för att ta sig över till Kanarieöarna eller andra delar av EU. Resan är farlig och många drunknar.

Större fartyg som fiskar nära kusten är farliga för dem som fiskar i mindre båtar, oftast kanoter. Det händer att de krockar, särskilt på natten, så att kanoterna förstörs och att många drunknar.

Många utländska båtar har köpt rätten att fiska här, men de flesta gör det olagligt. För att undvika att åka fast, byter de som äger båtarna ofta namn på dem och registrerar dem i länder som inte bryr sig om vad dem gör.

Också de som fiskar lagligt, kan ställa till problem. Fiskereglerna följs inte alltid och misstanken är stark de ofta tar upp mer än vad de har rätt till. Länderna har oftast inte någon möjlighet att kontrollera fisket. De som sluter avtalen säger att de ger hjälp till fattiga länder genom att länderna får inkomster från avtalen och avgifterna för fiskelicenserna. Men avtalen innebär att man utnyttjar det fattiga landets resurser. Det utnyttjandet berikar företag i rika länder och utarmar de fattiga ländernas resurser.

EU säger att deras fiskeriavtal med fattiga länder ska bygga på goda kunskaper om hur mycket fisk som finns. Inkomsterna från avtalet ska komma länderna och deras fiskebyar till godo. Men i de flesta fall har inte kunskaperna varit tillräckligt goda. Med Marocko har EU slutit ett avtal som också gäller vattnen utanför Västsahara som Marocko ockuperar. Eftersom invånarna i landet inte har fått godkänna avtalet, strider det emot internationella lagar.²

² Källor: WWF, Naturskyddsföreningen, www.ejfoundation.org, film från Kamerun, uttalanden från Hans Corell, tidigare FN-jurist, om Marockavtalet, samtal med fiskare vid Mikael Cullbergs resor i Västafrika (Mikaels bilder).

Om byn Ebodje och om Kamerun

Nästan inga som fiskar i Kamerun har annat än en kanot att fiska med. Ingen, nästan, har motorbåt. Näten är små. I var by har folk dött av att bli påkörda av fiskebåtar.

I byn som Robert mest har varit i, Ebodje, är det faktiskt så att folket lossar och släpper tillbaka, havssköldpaddorna från sina små nät som de lagt ut från sina kanoter.

Människorna i fiskebyarna i Kamerun är speciellt arga på något som de kallar tvillingtrålare. De är förbjudna egentligen, men är vanliga ändå. Två båtar kör en jättestor trål emellan sig, så att de tar upp det mesta i sin väg, fiskar och havsdjur.

I samtal med Robert har företrädare för Kameruns fiskerimyndighet sagt att fisket längs kusten i Kamerun har blivit ungefär 90 % sämre sedan det industriella fisket började där för ca 15 år sedan. Enligt dem är många båtar just från EU, mest från Spanien, Italien, Frankrike och Portugal.³

Nedsmutsning av haven

Människor slänger mängder av sopor i havet. Giftiga kemikalier, olja, radioaktivitet, konstgödsel, plast och andra sopor hamnar där. Varje år dumpas över 6,5 miljoner ton plastavfall i haven. Plasten tillsammans med dumpade fiskeredskap bildar öar av plastsopor som flyter omkring. I Stilla havet norr om Hawaii finns en plastvirvel som är många gånger större än Sverige.

Men all plast flyter inte, cirka 70 procent av plastavfallet sjunker till botten. Över 1 miljon sjöfåglar och hundra tusen havsdäggdjur och sköldpaddor dör varje år av att ha ätit eller fastnat i plast slängd i havet. Plasten bryts också ner till mycket små partiklar, som äts av mindre djur.⁴

Valar

Valar är inte fiskar, utan däggdjur som lever i vatten. Bland valarna finns de största djur som lever eller har levat på jorden. Blåvalen är med en längd upp till 33 meter och en vikt på runt 190 ton världens största djur. De minsta valarterna blir bara 120 centimeter långa. Som de flesta däggdjur föder valarnas honor levande ungar som dias med mjölk som är rik på fett. Valarna lever hela sitt liv i vatten och kan inte leva på land.

---

³ Källor: Robert Jakobsson, Teater Albatross (Roberts bild)

⁴ Källa: Greenpeace

Valarna har som andra däggdjur lungor och måste andas luft. De andas genom blåshål ovanpå huvudet. De kan dyka länge innan de behöver komma upp till vattenytan. Kaskelotterna, en av de valar som dyker både djupast och längst, kan stanna över en timme under vattenytan innan de måste upp för att andas igen.⁵

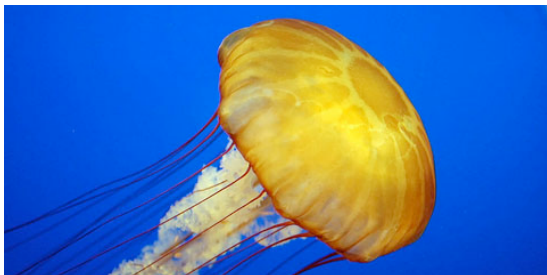

Maneter

Maneterna tillhör nässeldjuren. De ser ut som små geléklumpar som flyter runt i vattnet. De simmar långsamt. Oftast glider de runt i haven med havsströmmarna. Det gör att de ibland kan komma flytande i stora mängder på samma ställe.

Maneterna består till största delen av en stor slöjliknande klocka som används till att fånga små bytesdjur med. De flesta maneter fångar bara plankton, men några stora arter äter också fisk. Bytet bedövas med hjälp av nässelcellerna. Vissa maneter är så giftiga att de kan döda en människa.

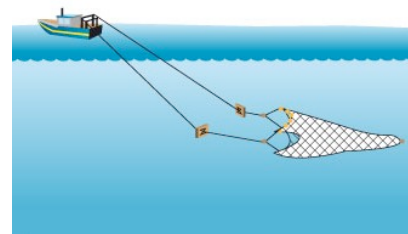
Maneterna börjar sin utveckling som små larver som kallas polyper. Dessa kan sedan knoppa av sig, ungefär som en växt och ge liv åt nästa utvecklingsdel -medusor. Medusorna växer till de vuxna maneterna. Det finns ungefär 200 arter av maneter i världen.⁶

Trålare

En trål är ett strutformat nätredskap som släpas efter en eller flera fiskebåtar som kallas trålare. Trålar kan vara både ganska små och mycket stora. Hobbytrålar för husbehovsfiske kan dras av småbåtar med utombordsmotorer. Ofta är trålarna stora och dras av havsgående fiskebåtar. De dras i på olika djup i vattnet, beroende på vilket slags fisk eller skaldjur man vill fånga. Vissa simmar fritt i vattnet närmare ytan, andra lever nära botten eller direkt på botten.

All slags trålning innebär en risk att andra fiskar än dem som man vill fånga följer med trålen. Bifångster kallas allt det som man får upp och som inte går att sälja. Trålen tar andra arter

⁵ Källa: Wikipedia

⁶ Källa: <http://www.ungafakta.se/varldshaven/livet/rygggradslosa/maneter/>, bild från Miljöaktuellt/Wikipedia

än dem som man vill fiska, eller för små fiskar. Ibland tar trålen också andra arter i havet som fåglar och däggdjur, t.ex. havssköldpaddor. I många fall slängs bifångsten helt enkelt tillbaka i havet, död eller döende. När man trålar efter räkor kan bifångsten vara tio gånger så stor som den del av fångsten som man behåller och tar i land. I bästa fall har trålarna olika slags utrustning som ska sortera bort fiskar som är för små, eller oönskade arter. Det kan minska bifångsterna.

Bottentrålning påverkar dessutom havsbotten när trålen dras fram. Bottenlevande arter och livsmiljön på botten kan då skadas eller förstöras. Sådan trålning ses som ett av de största hoten mot haven och fiskebestånden.⁷

Vad kan man göra?

Köp bara de sorters fisk som Naturskyddsföreningen och WWF säger att man bör köpa, eller ännu hellre: köp bara fisk som är **Kravmärkt** eller **MSC-märkt**.

Skriv insändare, blogga, starta eller gå med i Facebook-grupper, skriv namnlistor, mejla politiker och gå med i föreningar som jobbar för bättre fiske som WWF, Naturskyddsföreningen, Greenpeace.

Lär dig mer om haven, om djuren som lever där och om fattiga människor som lever på det som havet kan ge.

Händer inget bra?

Fler och fler får reda på att haven inte mår bra och att för mycket fisk tas upp.

Teater Albatross spelar sin pjäs för hundratals barn.

Du läser det här!

EU:s fiskeriavtal med fattiga länder har blivit färre och mycket mindre omfattande. Flera länder har tackat nej till avtalen, t.ex. Senegal och Angola.

Många organisationer och länder kämpar för att det olagliga fisket ska stoppas.

---

⁷ Källor: Wikipedia, www.wwf.se, www.naturskyddsforeningen.se,